

UTAZÁS

► **Merre jártál?**

Aki ismeri Szörényi Levente *Utazás* című számát, annak nem ismeretlen az útvonal. Németország, Nancy, Párizs, Bretagne, Baszkföld, Braganza, Barcelona, Nîmes, Verona, majd Budapest. Gyerekeinket vittük-hoztuk, és rengeteg barátunkkal találkoztunk. Volt, akit már vagy húsz éve nem láttunk, noha akár harmincöt éve ismerjük egymást. Mintegy 7100 kilométert tettünk meg autóval.

► **Voltak előre tervezett állomások?**

Nancyban Émile Gallé szobrász-képzőművész létrehozott egy iskolát a szecesszió¹ fénykorában, ahol lámpákat, bútorokat, képeket, tányérokat készítettek, tehát mindent, ami a belsőépítészethez tartozik. Ezt hívják Nancy-i iskolának.² Mindezt egy épületben, Gallé otthonában, amely ma múzeum, és amelyet mindenképpen meg akartunk látogatni. Feltétlenül el akartunk menni a bilbaói Guggenheim Múzeumba is, Frank O. Gehry épületébe. A harmadik ilyen előre megszervezett randevú Barcelonában volt, ahol a Bonet családdal együtt néztük meg Gaudi épületeit. Bretagne, mint célpont, a szívem csücske, barátaink nagy része itt él, és a lányom, Gyöngy lányom is itt dolgozott egész nyáron. Nîmes-ben is szerettem volna megnézni, hogy a rómaiak mit hagytak maguk után, és azt ma hogyan hasznosítják. A főtéren álló Maison Carrée az egyik legjobb állapotban megmaradt római templom Európában: kétezer éven át használták. Nem volt tehát olyan időszak, amikor követ lehetett volna lopni belőle³... Az arénában a mai napig koncerteket és bikaviadalokat tartanak.⁴ Tulajdonképpen nem az a lényeg, hogy mennyi áll a falakból – hiszen félig romosan hagyták –, hanem az, hogy használják-e vagy sem. Veronában is éppen koncert zajlott a város közepén álló arénában, amikor megérkeztünk. Itt világhíres opera-előadásokat is tartanak, míg nálunk a majdnem ugyanakkora amfiteátrum üresen áll a fővárosban...

◀ Aréna, Verona

► **Mitől más egy ilyen spontán túra, mint egy szervezett?**

Nem szeretek turistáskodni, semmiféle szervezett utat, programot nem tudok elviselni. Nem a turistáknak szóló bédekkerek szerint néztük ki, hogy merre kell mennünk.

► **Kiket kerestetek fel?**

Elsősorban Bernard Menguyhez utaztunk Bretagne-ba, akivel Makovecz Imrénének köszönhetően ismerkedtem meg 1987-ben, Budapesten. Francia építésznek tolmácsoltam, akik a magyar organikus építészetet jöttek tanulmányozni. Főleg Makovecz-házakat meg Csete-alkotásokat, és fiatal építészeink épülő dolgait. Bernard azon kevesek közé tartozik, akit a barátomnak mondhatok. Hasonló korú gyerekeink vannak, ők nyaraltak itt, mi nyaraltunk ott. Ha valaki arról a vidékről Magyarországra utazott, akkor felhívta Bernard-t, mert tudta, hogy neki van magyar kapcsolata, ő pedig hozzánk irányította az ide érkezőket. Egyszer, Ceaușescu bukását követően beállított hozzánk pár belga meg egy breton, mert segélyszállítmányt akartak vinni Romániába. Magyarországon is nagy volt a lelkesedés. Feleséggel, Ágival mi is autóra ültünk, kimentünk abba a faluba, amit ők kinéztek a térképen. Ez nem volt más, mint a Szatmárnémeti közelében fekvő Sárköz. Ott ismerkedtünk meg Adrian Rachieru román körorvossal. Azóta felesége révén ő is Bretagne-ba költözött, velük is rendszeresen tartjuk a kapcsolatot. Egyik este egy nagyobb társasággal Vannes-ban vacsoráztunk. Érdekes volt látni, hogy kiből mi lett az eltelt harminc-valahány év alatt. Európa különböző országaiból ültünk egy asztalnál: az a harminc év, ami a mi történetünk, a mi életünk, tulajdonképpen az Európai Unió története is. Nagyon érdekes volt megtapasztalni, hogy ki, hogyan látja mindezt. Hogyan látja onnan a migránsügyet és hazánkat Joël Labbé, akivel rengeteg közös romániai utunk volt, és

aki ma szenátorként bent ül a francia parlamentben, vagy mi mit gondolunk rólu-k itt Magyarországon.

► **Három hét alatt hétezer kilométert megtenni bizony nagyon sok. Voltak olyan helyek, ahol az utazás során több időt töltöttetek?**

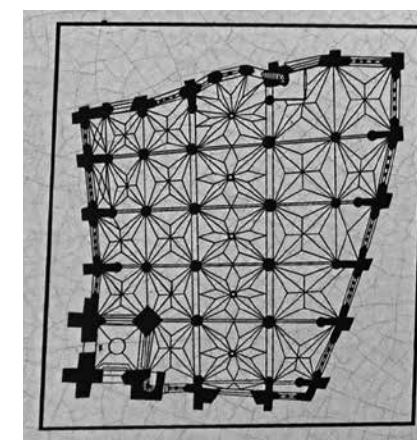
Ahogy a Szörényi-számban is elhangzik, első nap elromlott az autónk. Csak neki St. Pöltenben romlott el, nekem Nancyban. Megálltunk a Melun nevű városkában is, ahol teljesen véletlenül bukkantunk egy gótikus templomra. A Saint-Aspais templom saroktelken áll, majdnem ötszög az alaprajza, sehol a tankönyvi főhajó meg a mellékhajó. Még aznap este Párizsba is benéztünk. Bejelentkezés nélkül meglátogattuk feleségem régi barátját. Bretagne-ban öt napot terveztünk eltölteni, ebből hét lett. Lányom, Gyöngy az utolsó munkanapjait töltötte Quiberonban, mi pedig ezalatt újfent magunkba szívtuk ennek a tündéri tájnak a hangulatát. Útszéli keresztet fotóztam különböző napszakokban, hajóztunk, megnéztünk egy boszorkány-múzeumot, és persze elmentünk a carnaci kőmezőre is. Innen az utunk Bordeaux felé vezetett, ahonnan az autópályát elkerülve, kis utakon ereszkedtünk le egészen Baszkföldre. Oda régóta szerettem volna eljutni, nem csupán a Guggenheim Múzeum miatt, hanem maga a nép, a nyelv is érdekelt. A bretonhoz hasonlóan nyelvileg és származásilag is különlegese-k az ott élő emberek.

► **Érdekes, hogy nem a francia kultúra, Párizs meg Bordeaux izgatott, hanem Bretagne meg Baszkföld.**

Amikor először mentem Nyugat-Európába, már akkor is Bretagne-ba igyekeztem, pedig csak egy Alexandre Dumas-regényben⁵ olvastam róla. Egész egyszerűen tetszett annak a településnek a neve, a franciától és az angoltól eltérő, különleges hangzása. A kelta eredetű zenéjük is gyorsan rám talált.

Amikor erről egyszer Makovecz Imrével beszélgettem, nagyon megörült, hogy végre van valaki, akit ez érdekel. Sokat mesélt ennek a világnak az eredetéről, mert mint kiderült, nagyon izgatta ez a

Saint-Aspais-templom alaprajza, Melun, 16. század ▲

1 Art Nouveau
2 L'École de Nancy

3 Ahogy a helyiek mondják
4 Ernest Hemingway sűrűn megfordult a városban, és nagyon szeretett bikaviadalokra járni

5 Bragelonne Vicomte

▼ Sagrada Família, Születés-kapu, részlet, Etsuro Sotoo

kultúra. Úgy vélte, hogy a Kárpát-medence egy Kelet és Nyugat közötti folyosó, ahol a szkíta és a kelta kultúra találkozott, ezért építészeti is az foglalkoztatta, hogyan lehet megjeleníteni a két kultúra keveredését.

► **Miért éppen Bernard-ral alakult ki barátság a tizenöt építész közül, aki ide látogatott?**

Ez véletlen volt... Első magyarországi találkozásunk után meghívott feleségemmel magukhoz egy érdekes breton-kelta

beavatási konferenciára. Varázspálcával kerestek föld alatti vízereket abban az időben, amikor erről, vagy a Hartmann-hálóról Magyarországon még nem is lehetett hallani. Bernard adott könyveket róla, mert látta, hogy ez engem is foglalkoztat. Mindeközben őt pedig Imre építészete érdekelte, abban a szellemben próbált Franciaországban tervezni.

► **Mi a véleményed Bilbaóról és a múzeumról?**

Tanítani való történet, ahogy a város vezetése egy ilyen elhagyatott ipari terület visszahozott az életbe. A Guggenheim Alapítványt a nagy múzeum tervével Európában több helyen visszautasították, Bilbao azonban jelentkezett, hogy szívesen látnák. Ez a városrész egy öreg kikötő, ami elveszítette gazdasági jelentőségét. Semmi érdekes nem volt magában a városban sem, amikor rájöttem, hogy a múzeum vonzerőt jelenthetne. Azóta erre szerveződik rá az egész idegenforgalom. Persze ehhez kellett egy jó épület.

► **Időközben megnőtt az érdeklődés az építészeti iránt, vagy a város többi része olyan, amilyen volt?**

A fejlesztések, az épületek rendbetétele a múzeum megépülése után indult meg igazán. Az egész idegenforgalom-kérdéshez másképpen állnak hozzá. Vegyük például Antoni Gaudí-t. Akárhol is jár az ember Katalóniában, talál egy Gaudí-házat, és minden ilyen épület múzeum is egyben. Mind pénzügyileg, mind kulturálisan egy jól átgondolt rendszer szerint foglalkoznak a munkásságával. Leónban, a múzeum⁶ előtt a mester szobra áll, és mindenki lefotózkodik vele a padon. Mindemellett nagyon komoly könyveket adnak ki a munkáiról.

► **Szerinted lehet ebből tanulni?**

Lehet és kell is! Ilyen szemmel is néztem, a Makovecz Alapítvány kuratóriumi tagjaként. Sokat beszélgettem a Bonet családdal erről. Mert ugyan más a történet, más a lépték, mégis

rengeteg a közös vonás. Figyeltem a megjelenő kiadványokat. Míg nálunk ez istenkáromlásnak tűnhet, ott teljesen természetes, hogy hatéves gyerekek számára képregényt adnak ki Gaudí-ról. Ebből megtudhatják, hogyan született meg a mesterben egy ötlet, ahogy néztek a növényeket. Ez ugyanúgy elérhető a múzeum boltjában, mint a legkomolyabb szakkönyv, filmek, katalógusok. Igaz, van bögre, ceruza, meg minden, ami kell... Mégsem éreztem, hogy gicscset csinálnának belőle. Egy-egy ilyen intézmény fenntartása gyakorlatilag azon múlik, hogy mit ad el, és nem a jegyeiből származó bevételen. Az Alvar Aalto Alapítvány ezzel szemben egé-

szben másképpen működik. A latin hozzáállással szemben az északiak inkább a rendezvényekre helyezik a hangsúlyt, amiből több van, mint Gaudí-ról.

► **Vajon ezt az állam finanszírozza, vagy csak a bevételből tartják fenn magukat?**

Állami segítséggel indul, az a kezdő lökés, de most már önállóan tartják fenn magukat. Minden Gaudí-házban ugyanaz az egy állandó kiállítás tekinthető meg... Emellett vannak időszakos kiállítások is. Leónban például most Goya rajzait lehetett megnézni. A belépőjegy, a könyvek és ajándéktárgyak, illetve a rendezvények tartják el az intézményt. Megmutatták a programfüzetüket, ami-

ben havi lebontásban szerepelt a rengeteg előadás, koncert, és a kulturálisan oda köthető esemény.

► **Mindez komoly közönség-szervező munkát igényel.**

Igen, de mindegyik külön alapítvány és külön egység, nem egy közös Gaudí-alapítványhoz tartozik. Ennélfogva a kínálat is egészen változatos. A Güell parkról például nem vásárolhatunk meg minden könyvet a Sagrada Família hatalmas könyvesboltjában. Az a cél, hogy aki igazán kíváncsi, személyesen keresse fel az adott helyet. Ha akarsz egy erkélykorlát-részletet venni a Casa Batlló-ról, akkor azért bizony ott helyben kell sorban állni.

Sagrada Família ▲

› Mióta működnek ezek az alapítványok?

Én huszonöt évvel ezelőtt voltam először a Sagrada Famíliaban Sevillából visszajövet. Még nem így állt az építkezés, nem voltak boltok, kiadványok – de sok látogató volt már akkor is. Az emberek panaszkodtak, hogy nincs pénz, áll az építkezés. Nem tudom pontosan, hogy mikor ismerték fel: Gaudí Katalónia nemzeti kincse. A lakóépületei is igen rossz állapotban voltak, hullott a vakolat, nem lehetett látogatni őket. Talán az olimpiával egy időben kezdtek rájönni, hogy Barcelonának van egy ilyen nemzeti öröksége is. Akkor viszont részben állami, részben katalán pénzből központilag kezdték felkarolni ezt az ügyet, ami a turizmus számára nagy sikert hozott. Jelkép lett – ma már mindenhol Gaudíval adják el Barcelonát.

› Ehhez a felismeréshez azonban szükség volt a Gaudí halála óta eltelt évtizedekre.

Valóban kellett ez is, de ne feledjük – összehasonlítva Makovecz Imre Szent Mihály-templomának ügyével –, hogy mindehhez hozzájárult az egyház támogatása is. Természetesen nem üzleti, hanem elvi szinten. Csak az valósulhat meg az építkezés során, amire a mindenkor katalán püspök is áldását adja. A Sagrada Família 2010-ben kapta meg a bazilika rangot, maga XVI. Benedek szentelte fel. Szerintem még hiányzik ugyan a 40%-a, de miséznek benne. Mutattak fényképeket, hogy milyen az, amikor tele van. Középen vonulnak be a főpapok, a felszenteléskor – Gaudí akaratának megfelelően – ezerfős kórus énekelt a karzaton. Hihetetlen, hogy mi mindenre gondolt a mester. Azonban sok mindenről nincs már rajz, mert a 30-as évek második felében leégett a templom, és az irodát magában foglaló melléképület. A mai napig nem tudják, hogy felgyújtották-e, vagy véletlen tűz keletkezett.

› Ezek szerint semmi sem maradt meg a tervrajzokból?

Az volt a szerencse, hogy nem a tervrajzokat, hanem a modelleket részesítette előnyben az építész. Mutattak olyan

gipszmodell, ami túlélte a tűzvészt. Odavesztek viszont tervek. Akkor állt elő a legutóbbi főépítész, Jordí Bonet nagypapája azzal, hogy ezt a templomot nem szabad magára hagyni. Felmerült ugyanis, hogy így már nincs értelme a befejezésnek. Éppen a katasztrófa hívta életre az alapítványt. Ekkor kezdtek el komolyan foglalkozni a befejezés gondolatával.

› Hogy áll most a munka, mikorra tervezik a befejezést?

Nagyon sziszifuszi munka ez. 2026-ban lesz száz éve, hogy meghalt Gaudí, nagy a nyomás. Ugyanakkor rengeteg a feladat: ami nem pontosan olyan, ahogyan azt a mester elképzelte, lebontják. Tervbe vettek közterület-rendezéseket, ehhez pedig módosítani kell a rendezési tervet, ami ott sem egyszerűbb, mint ná-

Sagrada Família ▲

◀ Gaudí áthelyezett és felújított dolgozószobája, téglafödém részlet

lunk. A nagy középső torony csak félig áll, még közel száz szobor, és ugyanennyi harang hiányzik. Gaudí csóharangokat tervezett, amelyek orgonasípszerűen lesznek elhelyezve. Mindez kézi munkát igényel, amit nem lehet gyorsítani, hiába lenne rá pénz.

› Ezeket a szobrokat ki készíti? Bárki részt vehet a munkában, vagy csak a helyiek?

Jelenleg huszonegy építész dolgozik közvetlenül az épületen, és több mint negyvenfős a tervezőiroda. Szerintem kifejezetten fontos, hogy a világ minden tájáról legyenek munkatársak, inkább a felkészültségre helyezik a hangsúlyt. A Születés-kapu angyalszobrát például egy japán művész, Etsuro Sotoo készítette. Gaudí szinte mindenről rendelkezett. A problémát inkább az okozza, hogy van olyan részlet, amiből még mindig négy variáció létezik. Engem már korábban is nagyon meglepett a templom hihetetlen stíluskavalkádja. Utóbb viszont kiderült, éppen a japán szobrász kubista jellegű alkotásai követik leginkább Gaudí elképzeléseit. A mester azt is meghatározta, melyik szobrot milyen kőből kell kifaragni. Azt is megmondta, hogy azokat a köveket a Föld melyik részéről kell hozni, mert úgy képzelte, hogy ebben a Szent Család templomban benne lesz az egész világunk. Földrészekről és spanyol tartományokról elnevezett területek vannak megjelenő az alaprajzban. Nagyon összetett az épület szimbolikája. A közelmúltban megépítettek egy kör alakú kápolnát, szintén Gaudí tervei szerint, amit viszont már a legkorszerűbb kőfaragási technikával hoztak létre. Szembetűnő a professzionális készítési mód. Majdnem olyan, mintha egy 3D-s nyomtatás lenne, holott kőből van, mégis hiányoljuk a véső nyomát.

› Lélekteleenné vált?

Igen. Kassán a Szent Erzsébet-templom felújított pillérein láttam először ilyet. Nekem sokkal jobban tetszettek a nem felújított pillérek. Ugyanakkor nem látom problémának, hogy a legkorszerűbb anyagok is megjelenjen a bazilikán. A

Sagrada Família ma olyan szerkezeti rendszerekkel dolgoznak, amelyek nem léteztek az 1910-es években. Ami pedig számunkra világossá válik a kompozícióból, arról általában kiderül, hogy a mester akaratának megfelelően valósult meg. Példa erre a feszület, mely első ránézésre nagyon eltér a megszokottól: kicsit görnyedten omlik le róla a test. A múzeum pincéjében talált fotókon azonban jól látszik, amint Gaudí számos élő modellen próbálta azt a pozíciót megtalálni, ami megfelelt az elképzelésének.

› Bemehetnél olyan helyre, ahová mások, a turisták nem?

Csak olyan helyeken voltunk jóformán. Építkezési területen vezetett végig Mariana Bonet építész, Jordí Bonet lánya. Ezek a turistáktól elzárt részek. A 7-es és a 8-as szám nagyon fontos az egész templomnál, valamint ezeknek a hányadosa, hiszen erre épül a Gaudí által megálmodott szerkesztés. Ezeket mind az egykori főépítész, a ma már nyugdíjas Jordí Bonet dolgozta ki a megmaradt dokumentumok és vázlatok alapján. Bonet élete főműveként tekint a belső oltár körüli fal felépítésére, valamint a szerkesztési rendszerről szóló tanulmány megírására. Ő ezzel járult hozzá a templom megépítéséhez, miközben édesapja szintén a templom építésén dolgozott. Egy korabeli fényképen a körmenetben maga Gaudí, míg a háttérben a ministráns Bonet nagypapa látható, aki később a mester modellezője lett... Döbbenetes élmény volt látni a Bonet család fényképalbumát: végignézni a 20. századi spanyol történelmet, miközben olyan alakok tűnnek fel, mint Montserrat Caballé vagy Manuel de Falla, akik a család barátai voltak... Visszatérve a Sagrada Famíliahoz, a legtöbb látogató megáll a főhajóban, és mozdulni sem tud a csodálattól. Ha egyszer visszamegyek, napkeltekor napnyugtáig szeretnék bent maradni, megtapasztalni, hogyan vonul körbe a nap. Mert azt mind megtervezte a mester, hogy milyen fényeknek és hogyan kell bejönniük. Minden részletnél megáll-

hatnánk, valamennyit a Bibliából merítette. Megtervezte, hogy milyen kottát formázzon a korbát, milyen pálmalevél legyen a Születés kapuján.

› Félelmetes...

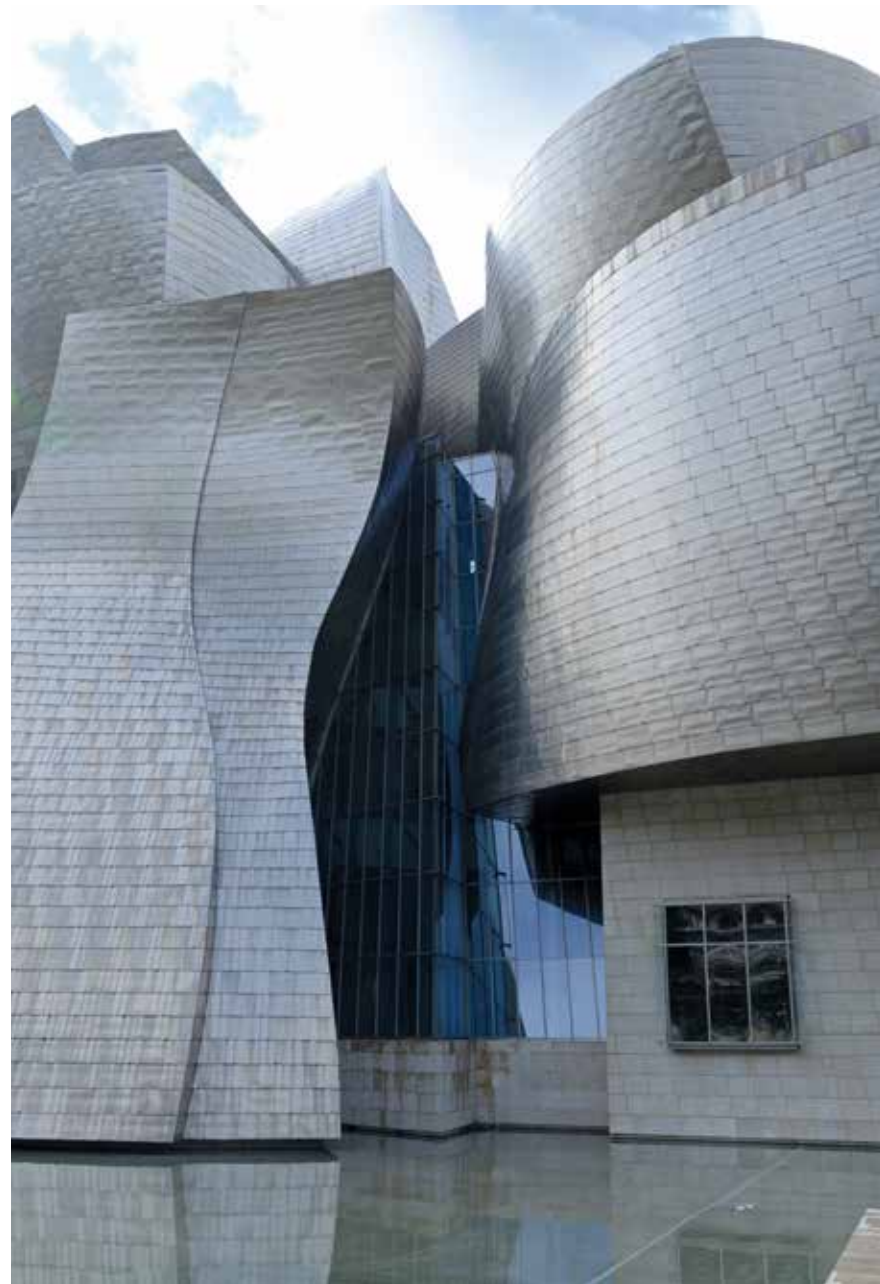
Lehet azt is mondani, hogy nyomasztó. Amikor ez hirtelen rád ömlik, egyre kisebbnek érzed magad. Mindeközben a fényt és a hangot is megkomponálta a mester. Sokat foglalkozott a DNS-spirállal. Vannak szövegek, leírások arról, hogy ennek hogyan kell megjelennie bizonyos részletekben.

› Fel sem merül a kérdés Spanyolországban vagy Katalóniában, hogy tetszik-e vagy sem Gaudí?

Nem. Nálunk talán Bartók Béla ilyen: aki nem ismeri, nem szereti, az is úgy tekint rá, hogy ő egy unikum a magyarság és a világ számára is.

› Magyarországon a közmegegyezés hiányzik ilyen alapvető kérdésekben. Éppen az Országépítő legutóbbi számában feszegeti ezt a kérdést Ferenczy Gergely: Budapest esetében nem politikai csatározás dolga, hogy mi Budapest, vagy hogy milyen Budapestet akarnánk, hanem közmegegyezés alapján tudnunk kellene, hogy a hosszú távú kép milyen. Ha abban egyet tudnánk érteni, akkor lehet cserélni pártokat meg városvezetőket, mégis mindenki ugyanabba az irányba húzna.

Ez az igény már régen felmerült. Nehéz elképzelni, hogy mikorra tudna megvalósulni. Ausztriában állítólag úgy harminc évvel ezelőtt pontosan ezzel a problémával küzdöttek: mi legyen az, ami az országra jellemző. Alakítottak erre egy bölcsek tanácsát, mely a mai napig is működik, csak csendben teszi a dolgát. Tagjai között vannak turisztikai szakemberek, művészettörténészek, építészek, egykori miniszterek és kancellárok, pártállástól függetlenül. Kimondták, hogy a századforduló lesz Ausztria húzóága, a Ferenc József-kor, a monarchiabeli jó világ és a sielés. Ma erre épül minden, valamennyi esemény, fesztivál, ajándéktárgy. Persze ritkán említik a századforduló magyar vonatkozásait...

◀ Guggenheim Múzeum, Bilbao

autonómiájuk, amelyet az ETA-val meg a szeparatista mozgalmukkal harcoltak ki. Gyakorlatilag Spanyolország leggazdagabb tartománya lett, saját adóhatósággal. Ez utóbbi az egyik legfőbb probléma, mert ez Katalóniában nincs így. A nyelvük már nincs elnyomva, oktatják, használják, minden katalánul van kiírva.

► Bretagne, Baszkföld és Katalónia. Vélsz párhuzamokat felfedezni?

Azt, hogy hol, mikor, mit építettek az emberek, szerintem alapvetően az időjárás határozta meg. Nem véletlen, hogy délen a cölöpház, míg északon a menedékjelleg (barlang) alakult ki. Ezek szinuszgörbéként vonulnak végig az építészettörténeten. A román kor sokkal inkább a barlang, míg a gótika a cölöpház jellegét adja. A klasszikus cölöpház-építészet görög, míg az egyiptomi építészet sokkal inkább menedék jellegű. Mezei Árpád művészettörténész írt erről nagyon sokat. Utazásaim során erre alapozom megfigyeléseimet. Az Atlanti-óceán partján ereszkedtünk le: Bretagne, Aquitania, Gascogne, Francia Baszkföld – ez ugyanaz a kultúra egészen Galiciáig. Itt a nyelvben, zenében és az építészetben abszolút felfedezhető a hasonlóság. A homlokzati arányok, az építési anyagok gyakorlatilag ugyanazok 2000 km hosszan. És akkor hirtelen elindulsz Barcelona felé a kopár spanyol felvidéken, ami egy egészen más világ. Katalóniát azonban nem tudom összefüggésbe hozni ezzel a baszk–breton galíciai vonallal. A beszélt nyelvek közül a katalán áll a legközelebb a latinhoz, átmenet a spanyol és a francia között.

► Mit tapasztaltál utazásod során a mai építészettel kapcsolatban?

A környezettudatosság, a geológiai lábnyom terén sokkal előrébb tart a gondolkodás mind a franciáknál, mind a spanyoloknál, mint nálunk – még az átlagembernél is, nemhogy az építészeknél. Rennes mellett, egy kisvárosban gyakorlatilag a lakosság – nem a testület vagy a polgármester – fogja eldönteni, hogy leválik-e teljesen az összes

mutasson túl Katalónián, Spanyolországon, Európán. Amennyit ő akkor tudott a világról, az mind benne van.

► Távolról szemlélve ma inkább a katalán autonómia jelképének tűnik.

A most terítéken lévő autonómia kérdése is egészen másképpen látszik Magyarországról nézve. Éppen akkor érkeztünk oda, amikor az úgynevezett kampány két hete kezdődött. Innen nézve sokkal inkább egy függetlenségi mozgalomnak tűnik. A katalánokkal beszélgetve azonban az derült ki, hogy csak bizonyos dolgokban szeretnének nagyobb önállóságot, de nem úgy akarnak szuverén országot, ahogyan ezt mi gondoljuk. Elmondták, hogy hol szenved csorbát még mindig a katalán nemzet érdeke. Ha ezt rendbe tennék a spanyolok, akkor nekik szinte nem is lenne semmi problémájuk. Az is kiderült, hogy a baszkoknak sokkal nagyobb az

► A tervezés során Gaudí nem csupán katalán nemzeti épületet tervezett, hanem sokkal tágabb körben gondolkodott.

Tudjuk, hogy ő mindig katalánnak vallotta magát. Még le is tartóztatták egyszer, mert ott szólt fel katalánul, ahol tilos volt. Mélyen vallásos volt, mindemellett szerintem egyértelmű, hogy ezt a templomot nem katalán belügynek gondolta.

► Most úgy kezelik?

Inkább ezen van a hangsúly, és nem azon, hogy univerzális. Szerintem azt még ma is kevesen tudják, hogy az öt földrészt bejelölte az alaprajzba, vagy hogy Iránból kell követ hozatni az onnan származó evangélista szobrához Gaudí útmutatása alapján. Nagyon jól tudta, hogy milyen kőbányák vannak a világon. Vallotta, hogy az egész Szent Család, Jézus élete, története mindenkié. Éppen ezért arra törekedett, hogy ez az épület

A JOURNEY WITH LŐRINC CSERNYUS

During his trip, Lőrinc Csernyus travelled 7100 kilometres, mostly through Bretagne, the Basque Country and Catalonia. He was on a visiting tour at some of his oldest friends, mostly architects themselves, such as the Breton master, Brenard Menguy. With the help of the Bonet family, he collected first-hand experience about the way the Gaudí Foundation curates and mediates the artist's constructed and intellectual legacy. They also changed views about political autonomy and power management, which is one of the pillars of today's architecture, sometimes even at the expense of aesthetics.

függő hálózatról vagy sem. Ennek ott megvannak a műszaki feltételei. Ettől mi fényévnnyire vagyunk...

► Ezt az autonómiát milyen módszerekkel képzelik el? Napelemmel?

Napelemmel, de nem önállóan, hanem központilag telepített módon. A településnek egy önálló, saját energiabázisa lenne. Olyat is láttam, hogy bizonyos helyeken nem csinálnak aszfaltzott utakat, ezzel párhuzamosan megtiltják az autóbehajtást, a határvonalon pedig garázsokat építenek, ahonnan kerékpáron vagy gyalog folytathatják útjukat. Kiszámolták ugyanis, hogy az aszfaltzott útburkolaton sokkal intenzívebben folyik el az esővíz, sokkal koncentráltabban jelenik meg, és nem lehet olyan jól kezelni, mint ahogy elszivárog egy műrvas útról. De ennek az a feltétele, hogy ne járjon rajta rengeteg autó. Az ilyen tervekre – melyeket Bernard készít például – pedig anyagi forrást biztosítanak, miközben mi mindent bőszen aszfaltozunk! Ez a folyamat hasonló ahhoz, hogy Katalónia függetlenedni akar, csak az egyik mikro-, a másik meg makroszinten akar leválni valamiről. A jövő az, hogy egyre inkább önellátóvá váljon minden, és ilyen laza, szerves kapcsolat legyen köztük, és ne egy központi rendszertől függjön. Azt is látom azonban, hogy ebben az építészet még nem tényező. Nem fontos az épület megjelenése, az arányok, csak a működése. Az esztétikumot illetően itt még látok problémát, és erről nagyon sokat beszélgettem Bernard-ral. Azért, hogy jó hőszigetelés legyen, nyugodtan tönkreteheted a homlokzatodat. Mert egy új esztétikai kép fog előjönni. Azokat az esztétikai előképeket, amelyek megvannak, kezdik elfelejteni az emberek. Ha úrrállomást tervezel, felejtse el a gravitációt, mert a súlytalanságban egy új építészettel kell létrehoznod. Nem indulhatsz ki a gravitáció által meghatározott építészettől. Tehát lehet, hogy ami itt ronda, fontról az lesz a szép.

► Amíg te biológiailag nem működsz másként, vagy nem tudsz másként működni, addig szerintem ez sem tud más lenni.

La Maison Carrée, Nîmes ►

Azt mondták Katalóniában, hogy az idősök félnek a szavazástól. Pár éve volt egy úgynevezett véleménynyilvánító szavazás, ahol mindenféle balhé nélkül a szavazók 50%-ánál több voksolt a függetlenségre. Ugyanakkor most a spanyol beavatkozás miatt a szavazás dacból állította fel az embereket. A fiataloknak már nem számít, hogy független a nemzet, ők másban gondolkodnak. Nekik a globalizáció sokkal fontosabb, mint nekünk, ráadásul pozitív jövőképet sugall számukra. Nem jobboldal és baloldal lesz a két főbb politikai tényező a közeljövőben, hanem az, hogy nemzeti vagy globális-e. Erre tart az európai politikai hadszíntér is. A fiatalság a globális egységet a többi rossz mellett sokkal jobbnak látja. Ehhez például az Erasmus-program is hozzáteszi a magáét. Hihetetlen, hogy milyen élet van egy ilyen egyetemen. A fiam Portugáliában tanul, egyedüli magyarként többek között brazilokkal, kínaiakkal, észtekkel jön-megy. Fél évig velük van, utána egészen más emberként jön haza, ebben biztos vagyok. Hatással lesz rá egy életre. Engem sokat foglalkoztat, hogy az építészetben ez hogyan képeződik le, mi a jövő szerves építésze. Minden átalakulóban van, pillanatok alatt.

► A függetlenséget érzik veszélyben az idős katalánok?

Igen. A szavazóképes fiatalok használják ugyan a nyelvet, de annyira nem fontos nekik. Számukra lényegesebb az álláslehetőség, az utazás lehetősége. A „röghöz kötöttség”, a helyben

lakni fogalma helyébe a rugalmasság lép. Az USA-ban bevett Tiny House akció (kerekeken guruló minimálotthon) pestisként terjed Nyugat-Európában. Csak áram kell hozzá, meg internetkapcsolat. Vannak már digitális nomádok, azaz fix munkahely nélküli emberek, akik a lappal kimennek a természetbe, és ott dolgoznak. Csak legyen kapcsolatuk letölteni az anyagokat, elküldeni stb. Most tartottak Barcelona mellett egy konferenciát.

► Összejöttök egy hajón, és mindenki nyomkodta a laptopját?

Igen. Amíg a hajó körözött a kikötőben, mindenki elmondta, hogy ő ezt hogyan éli meg. Látom a fiatalokon, hogy a történet hallatán felcsillan a szemük. – Nem kell nekem se lakás, semmi – mondják –, elindulok egy lappal, hátizsákkal, ez az én jövőm, hiszen kapcsolatban vagyok az egész világgal.

► Talán mi is ilyenek voltunk fiatalokként.

Persze, csak én még haza akartam jönni. Mi röghöz kötöttek voltunk. Az apámék még inkább. Ahogy megyek vissza az időben, volt, aki a falujából soha ki sem lépett, és nem is akart volna. Közben Bretagne-ban Bernard képes elmenni egy barátjához 200 kilométert, hogy együtt vacsorázzanak. Miközben nekem már Vácra sincs semmi kedvem elautózni este. Ez szerintem egy nagyon nehezen leküzdhető dolog, de valami elindult a világban. A mi gyerekeink ezen a problémán pedig egyszerűen átléptek...

